

Innst. 354 S

(2015–2016)

Innstilling til Stortinget fra utenriks- og forsvarskomiteen

Prop. 119 S (2015–2016)

Innstilling fra utenriks- og forsvarskomiteen om Samtykke til ratifikasjon av avtale mellom EØS/EFTA-statene og EU om en EØS-finansieringsordning 2014–2021, avtale med EU om en norsk finansieringsordning 2014–2021 og tilleggsprotokoll til frihandelsavtalen mellom Norge og Det europeiske økonomiske fellesskap om handel med fisk, alle av 3. mai 2016

Til Stortinget

1. Sammendrag

1.1 Innledning

Forhandlinger med EU om nye finansieringsordninger og utvidet markedsadgang for fisk og fiskeprodukter ble innledet i januar 2014. Forhandlingene ble sluttført 17. juli 2015 ved at partene paraferte:

- Avtale mellom Den europeiske union, Island, Fyrstedømmet Liechtenstein og Kongeriket Norge om en EØS-finansieringsordning 2014–2021,
- Avtale mellom Kongeriket Norge og Den europeiske union om en norsk finansieringsordning for perioden 2014–2021, og
- Tilleggsprotokoll til avtalen mellom Kongeriket Norge og Det europeiske økonomiske fellesskap om handel med fisk.

En teknisk endring som presiserte innholdet i artikkel 10 i Protokoll 38C ble foretatt i de paraferte avtalene gjennom en brevveksling 13. november 2015.

Endelige avtaler ble undertegnet 3. mai 2016. Siden programperioden for finansieringsordningene

2014–2021 gjelder fra 1. mai 2014 til 30. april 2021, er det ønskelig at avtalene trer i kraft så raskt som mulig.

Avtalene om de to finansieringsordningene nødvendiggjør bevilgningsvedtak. Det er derfor nødvendig med Stortingets samtykke til ratifikasjon i medhold av Grunnloven § 26 annet ledd.

Norske oversettelser av avtalene følger som trykte vedlegg til proposisjonen.

1.2 Utgangspunkt for forhandlingene

1.2.1 Nye finansieringsordninger for perioden 2014–2021

Norge er etter regjeringens vurdering ikke formelt rettslig forpliktet til å videreføre finansieringsordningene etter utløpet 30. april 2014. Regjeringens grunnholdning er at Norge bør bidra til økonomisk og sosial utjevning i EØS fordi dette tjener norske interesser og bidrar til økt samarbeid med mottakerstatene.

For regjeringen har det vært avgjørende i forhandlingene at størrelsen på nye finansielle overføringer etter 30. april 2014 skulle være basert på en vurdering av hva som er et rimelig bidrag, og at dette måtte stå i forhold til EUs egen innsats overfor de samme mottakerstatene.

I tillegg til nivået på de nye finansielle bidragene har hovedspørsmål i forhandlingene vært hvor lang periode bidragene skal gjelde for, hvordan de skal fordeles mellom mottakerstatene og hva midlene skal brukes til.

Når det gjelder valg av sektorer og innsatsområder, har regjeringen ønsket å ta hensyn til felles europeiske mål og mottakerstatenes nasjonale målsettinger. Regjeringen har også lagt avgjørende vekt på å nå fram til løsninger som sikrer at vi kan ivareta bilaterale norske interesser gjennom målrettet bruk av

midlene og hvor relevant norsk kompetanse bringes inn. Programtilnærmingen vil bli videreført i forbindelse med forhandlinger av de bilaterale avtalene som skal inngås med hver enkelt mottakerstat.

Programperioden for de nye bidragene er økt fra fem år til syv år. Gitt at forhandlingene strakk seg langt inn i ny avtaleperiode, sikrer en periode på syv år en mer forsvarlig utvikling og gjennomføring av programmene med de enkelte mottakerland.

1.2.2 *Markedsadgang for fisk*

Forhandlingene om markedsadgang for fisk har vært ført parallelt med forhandlingene om nye finansielle bidrag til økonomisk og sosial utjevning i EØS. Regjeringen har i forhandlingene lagt vekt på at en løsning knyttet til framtidig finansielt bidrag forutsatte en god løsning for markedsadgang for norsk fisk og fiskeprodukter til EU-markedet. Den foreliggende avtalen bidrar til en betydelig bedret markedsadgang for flere produkter.

Også Island har forhandlet parallelt med EU om markedsadgang for fisk. Forhandlingsresultatet er nedfelt i en bilateral avtale mellom Island og EU.

1.3 Forhandlingsresultatet

1.3.1 *Nye finansielle bidrag fra EØS/EFTA-statene til økonomisk og sosial utjevning i Europa*

De forpliktelser som EØS/EFTA-statene påtar seg gjennom finansieringsavtalene, er som i tidligere avtaler fastsatt i euro. Totalt i syvårsperioden vil EØS/EFTA-statene bidra med 2 801,8 mill. euro, tilsvarende om lag 26,6 mrd. kroner.

I omregningen av euro til norske kroner i denne proposisjonen er det for de to nye finansieringsordningene lagt til grunn Norges Banks eurokurs 15. desember 2015 (1 euro = 9,4945 norske kroner). Denne kursen er også lagt til grunn for revidert Nasjonalbudsjett våren 2016. De endelige utgiftene for Norge, målt i norske kroner, vil avhenge av valutakursen på de tidspunktene midlene blir utbetalt fra ordningene.

Formålet for begge de nye ordningene er, som for tidligere ordninger, å bidra til reduksjon av økonomiske og sosiale forskjeller i EØS og fremme av de bilaterale forbindelser. I forhandlingene har det vært viktig at de erfaringer som er gjort i perioden 2009 til 2014 skal legges til grunn for de nye ordningene. Samtidig har konsekvensene av finanskrisen i 2008 bidradd til økt fokus på vekst og sysselsetting, herunder inkluderende vekst og bærekraftig vekst. Særlig har tiltak rettet mot sysselsetting av ungdom vært vektlagt i forhandlingene fra EUs side.

Det er lagt opp til et bredt perspektiv på hva som vil fremme det bilaterale samarbeidet. Strategisk pro-

gramsamarbeid mellom fagmyndigheter i Norge og i mottakerstatene vil bli etablert der dette er ønskelig. I tillegg vil en legge forholdene til rette for prosjektsamarbeid mellom fagmiljøer i Norge og mottakerstatene samt mellom andre private og offentlige aktører. Norges generelle omdømme og profilering i mottakerstatene vil bli styrket gjennom at Norge bidrar til statenes sosiale og økonomiske utvikling innen viktige områder, og ved at Norge opptrer som en konstruktiv partner med stor vekt på dialog og åpenhet. Mottakerstatene vil være ansvarlige for gjennomføringen av avtalte programmer basert på en forvaltningsmodell som bidrar til samarbeid og sikrer en forsvarlig gjennomføring.

I forhandlingene ble det enighet om opprettelsen av et særskilt fond for regionalt samarbeid fordelt på de to ordningene. Samlet størrelse blir 100 mill. euro. Hoveddelen skal gå til tiltak knyttet til sysselsetting for ungdom og den resterende del skal gå til regionale samarbeidprosjekter. Disse midlene vil forvaltes og fordeles separat fra de landspesifikke bidragene.

Konsultasjoner med Europakommisjonen vil finne sted i prosessen knyttet til forhandlingene av de bilaterale avtalene med den enkelte mottakerstat, for å bidra til at tiltak og programmer er i tråd med og utfyller EUs hovedprioriteringer i deres strategi for smart, bærekraftig og inkluderende vekst. Mulig bruk av finansielle instrumenter for å øke virkningen av bidragene, blant annet gjennom samfinansiering, skal søkes utviklet.

1.3.1.1 HOVEDPRIORITETSOMRÅDER SOM ER FELLES FOR BEGGE ORDNINGENE

Bærekraftig og inkluderende vekst og sysselsetting vil være en hovedprioritering for EØS-finansieringsordningene i den kommende perioden. Innenfor disse feltene legger avtalen særlig vekt på programmer som fremmer innovasjon, forskning og utdanning samt tiltak knyttet til klima, energi, miljø og lav-karbon økonomi. Justis- og innenrikssektoren, som også rommer asyl- og migrasjonsfeltet, vil også være et hovedområde. Sosial inkludering og fattigdomsreduksjon, kultur, godt styresett og fundamentale rettigheter vil også kunne motta støtte.

Hovedprioritetsområdene er:

- a) Innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft
- b) Sosial inkludering, ungdomssysselsetting og fattigdomsbekjempelse
- c) Miljø, energi, klimaendringer og lavutslippsøkonomi
- d) Kultur, sivilt samfunn, godt styresett og grunnleggende rettigheter og friheter
- e) Justis- og innenriksaker

Innenfor disse fem hovedprioritetsområdene er det utarbeidet egne programområder. En oversikt over de enkelte programområdene inngår som et vedlegg til avtalene. Gjennom dialog med statene vil midlene bli fordelt på programområder. Det er ventet at statene har ulike behov og at fordeling av midlene vil variere mellom mottakerstatene.

Konsultasjoner med Europakommisjonen vil finne sted i prosessen knyttet til forhandlingene av de bilaterale avtalene med den enkelte mottakerstat for å bidra til at tiltak og programmer er i tråd med og bidrar til EUs hovedprioriteringer i deres strategi for smart, bærekraftig og inkluderende vekst.

1.3.1.2 NY EØS-FINANSIERINGSORDNING

1.3.1.2.1 *Omfang*

I syvårsperioden 1. mai 2014 til 30. april 2021 forplikter EØS/EFTA-statene seg til å stille til rådighet 1 548,1 mill. euro, tilsvarende om lag 14,7 mrd. kroner. Dette tilsvarer 221,16 mill. euro per år, eller om lag 2,1 mrd. kroner. Tilsvarende tall for perioden 2009–2014 var 197,7 mill. euro per år eller om lag 1,76 mrd. kroner.

I samsvar med den avtalte fordeling mellom EØS/EFTA-statene når det gjelder EØS-finansieringsordningen, vil den totale norske andelen i den nye ordningen være om lag 1 486 mill. euro, eller om lag 14,1 mrd. kroner.

Støtten skal ytes i form av tilskudd. Bidraget fra EØS/EFTA-statene til de enkelte program skal normalt ikke overstige 85 pst. av kostnadene, hvis ikke annet er bestemt av EØS/EFTA-statene. Støtten skal være i samsvar med regler for statsstøtte og offentlige innkjøp i EØS. Ved utløpet av syvårsperioden forplikter avtalepartene seg til å vurdere behovet for fortsatt bistand for å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller innenfor EØS.

1.3.1.2.2 *Mottakerstater*

Mottakere vil være de samme statene som mottok støtte fra EØS-finansieringsordningen for perioden 2009–2014, med unntak av Spania som ble faset ut per 31. desember 2013, og med tillegg av Kroatia som kom til 1. juli 2013 som følge av sitt medlemskap i EU fra denne dato. Mottakerstater blir således Bulgaria, Estland, Hellas, Kroatia, Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Portugal, Romania, Slovakia, Slovenia, Den tsjekkiske republikk og Ungarn.

Utvikling av sivilt samfunn er vektlagt som i forrige periode, og hver mottakerstat skal avsette minst 10 pst. av EØS-finansieringsordningen til et fond for sivilt samfunn. Fondet skal forvaltes av EØS/EFTA-statene, dersom ikke annet blir særskilt avtalt.

I tillegg ble det innenfor EØS-finansieringsordningen enighet om å opprette et særskilt fond for

regionalt samarbeid. Beløpene i tabellen ovenfor omfatter ikke avsetning til dette fondet som er todelt og som samlet vil utgjøre 55,25 mill. euro i programperioden. 70 pst. av fondet vil gå til tiltak knyttet til sysselsetting blant ungdom, for eksempel gjennom mobilitetsprogrammer for unge, læringsprogrammer og lærlingeordninger samt erfaringsutveksling og integrering av arbeidsmarkedet for unge på tvers av landegrensene. Denne delen av fondet er tilgjengelig både for mottakerstater og andre EU-stater med en ungdomsledighetsrate på over 25 pst. i referanseåret 2013 (dvs. Irland, Italia og Spania), og det kreves at minimum to stater samarbeider, hvorav minimum en mottakerstat.

De gjenværende 30 pst. av fondet skal gå til samarbeidsprosjekter innenfor de fem prioriterte områdene for finansieringsordningen. Det er her krav om at minimum tre stater samarbeider, hvorav to må være mottakerstater. Det åpnes her opp for samarbeid også med tredjeland med grense til mottakerstatene slik som eksempelvis Ukraina og Moldova. I tillegg til regionalt samarbeid under dette fondet vil det også oppmuntres til grensekryssende samarbeid innenfor de vanlige programmene som fremforhandles.

1.3.1.3 NY NORSK FINANSIERINGSORDNING

1.3.1.3.1 *Omfang*

I syvårsperioden 1. mai 2014 til 30. april 2021 forplikter Norge seg til å stille til rådighet et samlet beløp på 1 253,7 mill. euro eller om lag 11,9 mrd. kroner. Årlig beløp tilsvarer 179,1 mill. euro, eller om lag 1,59 mrd. kroner.

Støtten skal ytes i form av tilskudd. Som for EØS-ordningen skal heller ikke det norske bidraget normalt overstige 85 pst. av programkostnadene, og støtten skal tildeles i samsvar med reglene for statsstøtte og offentlig innkjøp i EØS.

1.3.1.3.2 *Mottakerstater*

Mottakere er de samme som for den norske finansieringsordningen for perioden 2009–2014, det vil si Bulgaria, Estland, Kroatia (fra 1. juli 2013), Kypros, Latvia, Litauen, Malta, Polen, Romania, Slovakia, Slovenia, Den tsjekkiske republikk og Ungarn. I motsetning til EØS-finansieringsordningen, omfattes ikke de statene som var medlem i EU før 2004 (dvs. Hellas og Portugal).

1 pst. av tildelingen til hver enkelt mottakerstat vil bli lagt til et fond som skal fremme trepartssamarbeid og anstendig arbeid. Dette er en videreføring av tilsvarende fond i innværende ordning.

Også innenfor den norske ordningen ble det i forhandlingene enighet om å opprette et særskilt fond for regionalt samarbeid med samme todeling og krav til samarbeidspartnere som under EØS-ordningen.

Beløpene i tabellen ovenfor inkluderer ikke avsetning til dette fondet som vil utgjøre 44,75 mill. euro i programperioden. 60 pst. av fondet vil gå til tiltak knyttet til sysselsettingstiltak blant ungdom, mens de resterende 40 pst. av fondet skal gå til samarbeidsprosjekter innenfor de fem prioriterte områdene for finansieringsordningen.

1.3.2 Markedsadgang for fisk

Forhandlingene om markedsadgang for fisk og fiskeprodukter har vært ført parallelt med forhandlingene om nye finansielle bidrag til økonomisk og sosial utjevning i EØS. Det har under forhandlingene blitt gjort klart fra norsk side at en løsning når det gjelder EØS-bidragene, forutsatte en tilfredsstillende løsning for Norge når det gjelder bedret markedsadgang for fisk og fiskeprodukter til EU.

1.3.2.1 HOVEDSPØRSMÅL I FORHANDLINGENE

Fra norsk side ble det prioritert å videreføre de tollfrie kvotene som ble fremforhandlet ved EØS-utvidelsene i 2004, 2007 og 2013, og ved fornyelsen av EØS-finansieringsordningene i 2009, men med en grunnleggende endring i sammensetning av de tollfrie kvotene i retning av mer bearbejdede produkter som filet av makrell og sild. I tillegg ble det lagt fram krav om fjerning av en rekke relativt lave tollsatser som i praksis ikke hadde stor tollmessig betydning, men som kunne bidra til en betydelig forenkling av handelsregimet mellom EU og Norge. Fjerning av tollsatsene ville også bety at flere tollfrie kvoter ville blitt overflødige, da de ville blitt erstattet av nulltoll. I tillegg ble det lagt fram krav om økning i kvotene for krydder-/eddiksild, torskepulver for marin ingrediensindustri, klippfisk og bearbejdet laks. Prinsippet om permanente tollfrie kvoter ble understreket, men gitt fraværet av permanente EØS-bidrag, valgte en til slutt å prioritere lengre avtaleperiode. Kravene i forhandlingene ble utformet på basis av innspill fra sjømatnæringen.

1.3.2.2 RESULTATET FRA FORHANDLINGENE OM MARKEDSADGANG FOR FISK

De tollfrie kvotene som har vært gjenstand for forhandlingene mellom Norge og EU, ble gitt Norge som kompensasjon for tapt markedsadgang etter EFTA-frihandelsavtalenes bortfall ved EU-utvidelsene i 2004, 2007 og 2013. Dette inkluderer tollfrie kvoter for fryst sild, fryst sildefilet og sildelapper, fryst makrell, fryste, pillede reker og annen fryst fisk.

Mens tidligere avtaler hadde fem års varighet, noe som i praksis har betydd at sjømatnæringen har hatt liten tid til å utnytte de tollfrie kvotene, er det nå enighet om at den nye avtalen skal ha syv års varig-

het. Den formelle avtaleperioden løper dermed fra 1. mai 2014 til 30. april 2021.

Norge fikk ikke gjennomslag for sitt krav om å fjerne en rekke ubetydelige tollsatser som ville ha forenklet handelsregimet mellom EU og Norge. EU mente dette lå utenfor rammen av forhandlingene. Avtalen er likevel å anse som en betydelig bedring i markedsadgangen til EU. Det har blitt foretatt en omdisponering av en rekke tollfrie kvoter, hvor større utnyttede kvoter har blitt nedjustert, mot at EU åpner store nye kvoter for filetprodukter av makrell og sild. Norge har også fått gjennomslag for en betydelig økning i kvoten for bearbejdede sildeprodukter, som krydder og eddiksild. Dette er produkter som har vært høyt prioritert av næringen. I tillegg er det blitt åpnet en ny tollfri kvote for torskepulver. De tollfrie kvotene for fryste, hele makrell og sildeprodukter videreføres også, dog noe nedjustert. Kvoten for fryste pillede reker videreføres i sin helhet.

Norge viderefører ordningen med transitt over norsk territorium for fisk fanget av EU-fartøy i syv år fra åpningen av de tollfrie kvotene.

Det ble heller ikke denne gang enighet om permanente kvoteordninger. Kommisjonen insisterte på å knytte disse til avtaleperioden for finansieringsordningene. Det ble imidlertid igjen oppnådd enighet om at nivået på kvotene skal revurderes ved utgangen av avtaleperioden, med sikte på å ivareta alles interesser.

På grunn av omfattende interne prosedyrer på EU-siden vil ikke avtalen om markedsadgang midlertidig anvendes før etter sommeren 2016. Det er imidlertid enighet om at kvotevolumet som skulle vært tilgjengelig fra 1. mai 2014 frem til tidspunktet for midlertidig anvendelse, skal fordeles på den resterende avtaleperioden. Det betyr at de årlige tollfrie kvotene for resten av avtaleperioden i praksis blir en del høyere. Eksakte kvotevolum vil fastsettes når EU har etablert datoen for midlertidig anvendelse.

Regjeringens vurdering av forhandlingsresultatet fremgår av proposisjonens kapittel 5. I kapittel 6 omtales nærmere de enkelte bestemmelsene i avtalene.

1.4 Økonomiske og administrative konsekvenser

1.4.1 Finansieringsordningene

Fordelingen av midler innen den enkelte mottakerstat vil bli basert på en fremforhandlet flerårig rammeavtale. Mottakerstatene vil deretter utarbeide detaljerte programmer for det enkelte innsatsområde, og disse skal godkjennes av regjeringene.

Norges andel av EØS-ordningen beregnes årlig og vil avhenge av utviklingen i EØS/EFTA-statenes bruttonasjonalprodukt. De siste årene har den ligget på om lag 96 pst. Med dette som utgangspunkt blir samlet gjennomsnittlige årlige forpliktelse for Norge i neste programperiode 391,4 mill. euro. Utbetalin-

gene under ordningene vil imidlertid variere fra år til år og er erfaringsmessig høyest mot slutten av perioden.

I samsvar med artikkel 10 i avtalene om finansieringsordningene skal nærmere bestemmelser om gjennomføring av ordningene utferdiges etter konsultasjoner med mottakerstatene. Disse bestemmelsene vil blant annet fastsette sluttdato for påløpte prosjektkostnader, samt sluttdato for utbetalinger til prosjektene. Det legges opp til bestemmelser som vil være i tråd med reglene i EUs samholdingspolitikk, noe som vil lede til at siste år hvor det vil være behov for bevilgning fra Stortinget for disse finansieringsordningene vil være 2024.

De nye finansieringsordningene vil medføre omfattende arbeid i forbindelse med bilaterale MoU-forhandlinger med den enkelte mottakerstat, samt store administrative oppgaver i statsforvaltningen ved behandling av søknader om støtte og etterfølgende oppfølging og kontroll. Det eksisterende administrative apparatet i Utenriksdepartementet, ved utenriksstasjonene i de største mottakerstatene for norske bidrag, samt i Brussel (Financial Mechanism Office), må derfor opprettholdes.

Giverstatenes kostnader ved forvaltningen av den norske finansieringsordningen og EØS-ordningen vil dekkes innenfor den avtalefestede beløpsrammen for ordningene.

Nærmere retningslinjer for gjennomføring og forvaltning av EØS-finansieringsordningen vil bli utarbeidet i samarbeid med Island og Liechtenstein. Retningslinjer for gjennomføring og forvaltning av den norske finansieringsordningen vil bli utarbeidet av norske myndigheter.

Det legges opp til at den første bevilgningen under EØS-finansieringsordningene 2014–2021 fremmes i forbindelse med tilleggsproposisjonen i tilknytning til revidert nasjonalbudsjett 2016.

1.4.2 Markedsadgang for fisk

Avtalen med EU forbedrer sjømatnæringens adgang til EU-markedet. Avtalen på syv år innebærer mer forutsigbarhet for næringen og bedrer muligheten til å utnytte de tollfrie importkvotene. Avtalen innebærer en omlegging av de tollfrie kvotene til mer bearbejdede produkter, i tråd med sjømatnæringens behov. Det vil åpnes nye tollfrie kvoter for eksport av makrellfilet og fersk sildefilet, produkter hvor det er potensial for importvekst og økt bearbejding i Norge. I tillegg økes kvoten for krydder-/eddiksild, som har vært prioritert av næringen. Dette er viktig for fiske- og sjømatnæringen siden EU er hovedmarkedet for norsk sjømatnæring, og siden vi gjennom EØS-avtalen ikke har tollfrihet eller tollettelser på bl.a. sild, makrell og reker.

KONKLUSJON

Sammen med en bedring av markedsadgangen for fisk har størrelsen og innretningen på Norges finansielle bidrag stått sentralt i forhandlingene. Regjeringens grunnholdning er at Norge bør bidra til økonomisk og sosial utjevning i EØS fordi dette tjener grunnleggende norske interesser og bidrar til økt samarbeid med mottakerstatene. Samtidig har det vært viktig å knytte utviklingen i vårt bidrag til utviklingen i EUs budsjetter til tilsvarende formål. Den økningen partene er blitt enig om tilsvarer om lag inflasjonen i EU i den forrige programperioden. Når det gjelder markedsadgangen for fisk, har denne blitt styrket og har en innretning som er bedre tilpasset behovet til norsk sjømatnæring.

De nye finansieringsordningene vil føre til at samarbeidet med EUs mindre velstående medlemsstater blir enda tettere. Etter regjeringens syn ivaretar forhandlingsresultatet grunnleggende norske interesser. Det norske økonomiske bidraget videreføres på om lag samme reelle nivå.

For regjeringen har det vært viktig å forbedre markedsadgang for fisk og fiskeprodukter til EU. Det var ikke mulig å nå det primære målet om permanente kvoter eller generelle tollettelser. Resultatet er etter regjeringens syn likevel godt og bedre tilpasset dagens behov i sjømatnæringen sammenliknet med tidligere avtaler.

2. Komiteens merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Svein Roald Hansen, lederen Anniken Huitfeldt, Marit Nybakk, Kåre Simensen og Jonas Gahr Støre, fra Høyre, Elin Rodum Agdestein, Regina Alexandrova, Sylvi Graham, Øyvind Halleraker og Trond Helleland, fra Fremskrittspartiet, Harald T. Nesvik, Jørund Rytman og Christian Tybring-Gjedde, fra Kristelig Folkeparti, Astrid Aarhus Byrknes, fra Senterpartiet, Liv Signe Navarsete, fra Venstre, Trine Skei Grande, og fra Sosialistisk Venstreparti, Bård Vegar Solhjell, viser til den fremlagte proposisjonen om ratifikasjon av avtalen mellom EØS/EFTA-statene og EU om en EØS-finansieringsordning for 2014–2021, avtale med EU og en norsk finansieringsordning for 2014–2021 og en tilleggsprotokoll til frihandelsavtalen mellom Norge og Det europeiske økonomiske fellesskap om handel med fisk, alle av 3. mai 2016.

Komiteen viser til at det ved EØS-avtalens ikrafttredelse i 1994 ble opprettet en låne- og tilskuddsordning med sikte på å bidra til sosial og økonomisk utjevning i EØS, at bidragsforpliktelsene

skulle vare fra 1994 til 1998 og at ordningen skulle opphøre etter 1998. EU-siden fremmet imidlertid krav om forlengelse for en periode fra 1999–2003 og senere i forbindelse med utvidelsene i 2004 og 2007.

Komiteen viser til at den inngåtte avtalen innebærer at EFTA/EØS-partene skal stille 1 548,1 mill. euro til rådighet for perioden 1. mai 2014 til 30. april 2021 i EØS-finansieringsordningen og 1 253,7 mill. euro i den norske finansieringsordningen for samme periode. Norges andel i EØS-finansieringsordningen utgjør 1 486 mill. euro, etter den avtalte fordelingen mellom EFTA/EØS-landene.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, viser til at regjeringen, i likhet med tidligere regjeringen, ved tilsvarende korsveier, vurderer det slik at det er i Norges interesse å medvirke til den sosiale og økonomiske utviklingen i de økonomisk svakere medlemslandene i EØS-området, og gjennom slik bidrag også fremme de bilaterale forbindelsene. Flertallet støtter dette, men vil understreke at Norge ikke er rettslig forpliktet til å videreføre finansieringsordningene ved den nye avtalens utløp, slik også regjeringen peker på. Den inngåtte avtalen forplikter bare avtalepartene til å vurdere behovet for fortsatt bistand til å utjevne økonomiske og sosiale forskjeller innenfor EØS.

Flertallet viser til at regjeringen vurderer forhandlingsresultatet «høyt, men akseptabelt», hensyntatt forventet inflasjon og forlengelse av avtaleperioden til syv år. Resultatet innebærer en nominell økning på 11 pst., om lag tilsvarende inflasjonen i EU de siste fem årene. Flertallet deler denne vurderingen, men vil understreke viktigheten av regjeringens utgangspunkt, at dette er frivillige bidrag og at nivået også må stå i forhold til EUs egen innsats overfor de samme mottakerstatene.

Flertallet viser til Europaparlamentets «in-depth analysis» om Norge fra mars 2016, hvor det heter om EØS- og de norske finansieringsmekanismerne:

«Norway has contributed generously towards the economic and social cohesion of the expanded EEA, allocating EUR 939 million for 2009-2014».

Flertallet viser til at kommende avtaleperiode skal videreføre ordningene med at midlene skal kanaliseres gjennom programmer, ikke enkeltprosjekter. Hovedprioriteringene i kommende periode er de samme i EØS-finansieringsordningen og den norske ordningen. Hovedområdene er:

1. innovasjon, forskning, utdanning og konkurransekraft
2. sosial inkludering, ungdomssysselsetting og fattigdomsbekjempelse

3. miljø, energi, klimaendringer og lavutslippsøkonomi
4. kultur, sivil samfunn, godt styresett og grunnleggende rettigheter og friheter
5. justis- og innenriksaker.

Flertallet ser positivt på at miljø og klima videreføres som et hovedprioritetsområde i kommende programperiode og at det i lys av migrasjonssituasjonen i Europa er lagt vekt på å styrke samarbeidet på dette området, særlig overfor Hellas. Dette er i tråd med tidligere signaler fra Stortinget.

Flertallet ser det også som positivt at tiltak knyttet til et anstendig arbeidsliv vil fortsette i den nye perioden og at det fortsatt skal avsettes én pst. av midlene under den norske finansieringsmekanismen til dette, i tråd med ønsket fra arbeidslivets parter.

Flertallet viser til at det nye i denne avtalen er opprettelse av et særskilt fond rettet mot regionalt samarbeid innenfor finansieringsordningene, noe som åpner for utvidet samarbeid med blant annet Ukraina og Moldova.

Flertallet viser til at avtalen inneholder detaljerte regler for gjennomføringen av finansieringsordningene som gir EFTA/EØS-statene gjennomføringsansvar, kontroll og ledelse, samt at også mottakerlandet har ansvar for ledelse og kontroll med at gjennomføringen skjer i tråd med avtalen.

Komiteen vil også understreke EFTA/EØS-landenes rett til å avbryte programmer, hvis forutsetningene for gjennomføringen av ulike grunner ikke lenger er til stede, og viser til regjeringens suspensjon av programmet overfor Ungarn da den ungarske regjering brøt forutsetningene for ett av programmene.

Komiteen vil understreke betydningen av at det både i Norge og mottakerlandene etterstrebes åpenhet og transparens i prosessene knyttet til tildeling, bruk og kontroll, og at det etterstrebes å involvere norske partnere der hvor dette er mulig og hensiktsmessig.

Det er etter komiteens syn også viktig at befolkningen både i Norge og i de respektive mottakerlandene gjennom ulike informasjonstiltak gjøres kjent med programmene og resultatene av disse.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til Riksrevisjonens rapport frå 2013, der Riksrevisjonen skriv at det er usikkert i kor stor grad det kan dokumenterast at dei norske EØS-midlane faktisk har medverka til sosial og økonomisk utjamning.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet vil understreka at norske styresmakter heile tida

har presisert at Noreg ikkje har ei formell plikt til å vidareføre ordninga med EØS-midlar.

Denne medlemmen noterer seg at løyvingane til EØS-midlar for perioden 2014 til 2021 er det høgaste nokon gong. Denne medlemmen viser til at Senterpartiet over fleire år har føreslått å redusere løyvingane til EØS-midlar.

Denne medlemmen understrekar at Noreg kan motverke fattigdom meir effektivt på andre måtar enn gjennom å gje løyvingar til EØS-midlar. Denne medlemmen viser til Europameldinga, NOU 2012:2, der det er nedfelt at store delar av det norske bidraget i EØS-midlar går til støtte av kulturarv og miljøprosjekt, og at utvalet stiller spørsmål ved om og eventuelt i kor stor grad det tener føremålet om utjamning i levekår.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti vil peike på at det i innleiinga til EØS-avtala er slått fast at EØS-avtala skal opprettast «[...] på grunnlag av likskap og gjensidighet og ein samla balanse av fordelar, rettigheter og forplikting for avtalepartane». Noregs aukande utgifter til EØS-midlar og EFTA-organ ber ikkje preg av ein slik balanse.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet vil peike på at det finst få, truleg ingen døme på andre handelsavtalar der ein part blir pressa til å betale pengar til ein annan part, for at partane skal kunne kjøpe og selje varer og tenester til kvarandre. Denne medlemmen vil her vise til ein analyse av professor i økonomi Carl Erik Schultz ved Universitetet i Tromsø, der det vert rekna ut at for å oppnå ei tollelettelse på ca. 360 mill. kroner, betaler Noreg ein kontingent til EU på fleirfaldige mrd. kroner.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at det bryt med EØS-avtalas prinsipp om gjensidigheit og balanse av rettar og plikter at ein part må betale for ein gjensidig marknadstilgong.

Desse medlemmene viser til at regjeringa, gjennom sitt forslag til statsbudsjett for 2016, tok til orde for omfattande kutt i norske bistandsløyvingar. Desse medlemmene understrekar at norske løyvingar som skal utjamne fattigdom og sosial ulikskap, bør nyttast der ein får størst effekt av desse midlane.

Medlemmen i komiteen frå Senterpartiet meiner det finst meir effektive måtar å motverke fattigdom på, enn å løyva millionar til føremål som kunstklubbar, flaggermusprosjekt eller landmerkar.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti har merka seg at regjeringa har varsla at ein vil auke bruken av EØS-midlar til å støtte migrasjons- og integrasjonstiltak i fleire av mottakslanda av EØS-midlar. Desse medlemmene ser på styrking av mottakskapasiteten til fleire av EU-landa i sør som meir fornuftig bruk av midlane enn mange andre prosjekt som har motteke EØS-midlar. Desse medlemmene oppmodar regjeringa om å følgje opp dette, og løyve ein større del av EØS-midlane til dette føremålet.

Markedsadgang for fisk

Komiteen viser til at de frie kvotene som ble framforhandlet i 2009 og 2013 utløp sammen med finansieringsordningene 30. april 2014, og at Norge således har stått uten en slik avtale etter dette. Komiteen ser dette som uheldig. Den nye avtalen kan ikke tre i kraft før etter sommeren 2016, og komiteen mener EU-siden må bære mye av ansvaret for dette, på grunn av omfattende interne prosedyrer.

Komiteen viser til at regjeringen vurderer den inngåtte avtalen til å gi en betydelig bedring av markedsadgangen til EU. Det er foretatt omdisponeringen av en rekke tollfrie kvoter som ikke er utnyttet, mot åpning av store, nye kvoter for filetprodukter av makrell og sildeprodukter, som krydder og eddiksild, samt torskepulver.

Komiteens flertall, alle unntatt medlemmet fra Senterpartiet, merker seg likevel at Norge heller ikke denne gang har fått gjennomslag for kravet om å fjerne en rekke ubetydelige tollsatser som ville forenklet handelsregimet mellom EU og Norge, og at det heller ikke denne gang ble enighet om permanente kvoteordninger.

Flertallet vil vise til Meld. St. 101 S (2015–2016) Globalisering og handel, hvor et flertall peker på at «markedsadgangen for norsk sjømateksport er basert på et lappeteppes av avtaler og tidsbegrensede kvoter.» Flertallet viser i innstillingen til at

«Norsk Sjømat under høringen med komiteen ba om nye initiativ som kunne sikre bedre markedsadgang, noe som vil være enda viktigere om TTIP-avtalen realiseres, og mener dette må være en høyt prioritert sak for regjeringen.»

Selv om avtalen om markedsadgang for fisk til EU vurderes som en forbedring fra den utgåtte avtalen, vil flertallet understreke bekymringen for at norsk sjømat kan stå overfor mer krevende markedsforhold, og igjen peke på behovet for å arbeide for tryggere rammebetingelse for sjømateksport gjennom bedre handelsavtaler, også i forhold til det europeiske markedet.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet og Sosialistisk Venstreparti viser til at den sterke eksportveksten av norsk fisk til EU, både i kvantum og verdi, har skjedd trass i alle åtvaringar i over 25 år om at tollsatsar inn til EU ville kome til å ha ein sterkt handelshindrande verknad. Alle slike profetiar er gjort til skamme. Desse medlemene viser til at hovudproblemet for ferdigvareproduksjonen i Noreg har vore høge arbeidskostnader, mykje høgare enn til dømes i Kina, Polen og Latvia. Null-toll har særst liten påverknad på produktgrupper som allereie i dag har tilnærma null-toll, slik som t.d. ferdigproduksjon (filet, grillettar, panettar, etc.) av torsk, hyse og sei. Både Frionor og Findus sin ferdigproduksjon i Noreg er nedlagt. Ikkje på grunn av tollsatsar, men trass i at dei ikkje møtte tollsatsar som hindra salet i EU. Desse medlemene viser til at Noreg har ei rekkje tollfrie kvotar som vi ikkje har nytta. At Noreg no har bytta desse bort, talar sitt klare språk. Dagens tollsatsar til EU representerer inga avgjerande handelshindring. Desse medlemene åtvarar mot at manglande analysar av korrelasjonen mellom tollsatsar og eksportert kvantum skal styre sentrale strategival i norsk handelspolitikk.

Medlemene i komiteen frå Senterpartiet fremjar på dette grunnlag følgjande forslag:

«Stortinget ber regjeringa utarbeide ein studie som viser den statistiske samanhengen mellom endringar i eksportert kvantum av alle relevante sortar norsk fisk og endringar i tollsatsane på desse fiske-

sortane, frå 1990 og fram til i dag, til følgjande marknader: Alle dei 28 noverande EU-landa, Sveits, USA, Russland og Kina.»

3. Forslag fra mindretall

Forslag frå Senterpartiet:

Forslag 1

Stortinget ber regjeringa utarbeide eni studie som viser den statistiske samanhengen mellom endringar i eksportert kvantum av alle relevante sortar norsk fisk og endringar i tollsatsane på desse fiskesortane, frå 1990 og fram til i dag, til følgjande marknader: Alle dei 28 noverande EU-landa, Sveits, USA, Russland og Kina.

4. Komiteens tilråding

Komiteen har for øvrig ingen merknader, viser til proposisjonen og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Stortinget samtykker i ratifikasjon av avtale mellom EØS/EFTA-statene og EU om en EØS-finansieringsordning 2014–2021, avtale med EU om en norsk finansieringsordning 2014–2021 og tilleggsprotokoll til frihandelsavtalen mellom Norge og Det europeiske økonomiske fellesskap om handel med fisk, alle av 3. mai 2016.

Oslo, i utenriks- og forsvarskomiteen, den 1. juni 2016

Anniken Huitfeldt

leder

Svein Roald Hansen

ordfører